

Examen VMBO-GL en TL
2026

tijdvak 2
dinsdag 23 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 41 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 56 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Wie is de baas?

Wieke en Zeb hebben beiden het mbo afgerond. Nu zijn ze gediplomeerde meubelmakers. Wieke werkt bij een internationale meubelmaker: Tables du Nord. Zeb is voor zichzelf begonnen, hij is liever eigen baas.

- 2p **1** Kies voor elk begrip of dit bij Wieke of Zeb hoort.
Doe het zo: Neem de nummers 1 tot en met 4 over op je antwoordblad en noteer daarachter: Wieke of Zeb.
begrippen:
1 8% vakantiegeld
2 arbeidscontract
3 btw-afdracht
4 ondernemersrisico
- 1p **2** Al snel krijgt Zeb zijn eerste opdrachten. Zijn meubels vallen in de smaak en mensen informeren naar de verkoopprijzen.
Wat moet Zeb weten voordat hij zijn verkoopprijs kan bepalen?
A de inkoopwaarde en de overige bedrijfskosten
B de omzet en de overige bedrijfskosten
C de productiecapaciteit en de inkoopwaarde
D de productiecapaciteit en de omzet
- 1p **3** Zeb heeft bij zijn opleiding geleerd hoe hij een bedrijfsplan moet maken en sorteert zijn uitgaven.
→ Wat heeft invloed op de hoogte van de nettowinst van Zeb?
Doe het zo: Noteer alleen de nummers van de juiste antwoorden.
1 af te dragen btw
2 de huur van de werkplaats
3 de inkoopwaarde van hout
4 de premies voor de bedrijfsverzekeringen
- 1p **4** Zeb koopt een zaagmachine voor € 3.000. Hij berekent de afschrijvingskosten van deze zaagmachine. Hij verwacht 5 jaar met de machine te kunnen werken. Daarna heeft de zaagmachine nog een restwaarde van € 800.
→ Bereken de jaarlijkse afschrijvingskosten van de zaagmachine. Schrijf ook je berekening op.

- 1p **5** Zeb berekent de vaste en variabele bedrijfskosten. Hij ziet dat de vaste kosten per product dalen bij een grotere productie.
→ Verklaar dat de vaste kosten per product dalen bij een grotere productie.
- 2p **6** Zeb rekent voor zijn eigen netto uurloon € 20,50. Wieke zegt tegen Zeb: “Onze meubels zijn goedkoper, maar ik krijg een hoger uurloon!”
Wieke verdient € 3.297 netto per maand. Ze werkt 36 uur per week; haar vakanties worden volledig doorbetaald.
→ Laat met een berekening zien dat Wieke inderdaad een hoger uurloon ontvangt. Schrijf ook je berekening op.

Een huis kopen of toch niet?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 en 2 in de bijlage.

Beau en Liz wonen in een huurhuis, maar willen graag een huis kopen. Ze hebben onderstaand aanbod voor een hypotheek van de DBS-bank gekregen.

hypotheekbedrag	€ 370.000
looptijd van de lening	360 termijnen
termijnbedrag	€ 1.800

1p 7 Bereken de totale kredietkosten van de lening na 30 jaar. Schrijf ook je berekening op.

1p 8 Liz bekijkt het aanbod nog eens. "Het termijnbedrag van € 1.800 is erg hoog vergeleken met onze huur. We betalen nu maar € 900 huur per maand. Moeten we wel een huis kopen als onze maandlasten zoveel stijgen?"
→ Geef een financieel argument om een huis te kopen in plaats van te huren.

Beau en Liz hebben een huis gekocht. Over vijf maanden krijgen ze de sleutel en gaat de hypotheek in.

1p 9 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Beau en Liz weten dat de uitgaven aan de hypotheek hoger zijn dan de uitgaven aan huur. Deze uitgaven horen bij de ...(1)... (dagelijkse huishoudelijke uitgaven / incidentele uitgaven / vaste lasten).
Besparen op deze uitgaven is ...(2)... (makkelijk / moeilijk).

1p 10 Van welk leenmotief is er sprake bij een hypotheek?
A aanschaf van een duurzaam consumptiegoed
B aanschaf van onroerend goed
C betalen van incidentele uitgaven
D opvangen van een tijdelijk geldtekort

Beau en Liz zijn blij dat ze een huis hebben gekocht, maar weten ook dat hun financiële situatie hierdoor zal veranderen. Ze hebben een begroting gemaakt.

Gebruik informatiebron 1.

- 3p 11 Bereken de bedragen die ontbreken in informatiebron 1.
*Doe het zo: Noteer de nummers (1) tot en met (4) op je antwoordblad.
Vul achter de nummers de juiste bedragen in. Schrijf bij elk nummer ook je berekening op.*

Het kopen van een huis heeft ook invloed op de belastingen die Beau en Liz moeten betalen. Ze krijgen te maken met het eigenwoningforfait en de aftrekbare hypotheekrente. Beide hebben invloed op het belastbaar inkomen.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p 12 Bereken het belastbaar inkomen in het eerste jaar. Schrijf ook je berekening op.

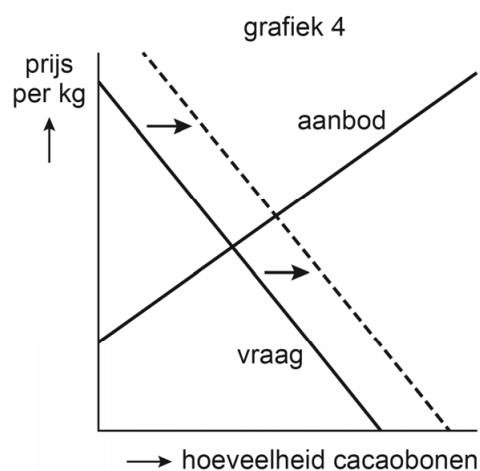
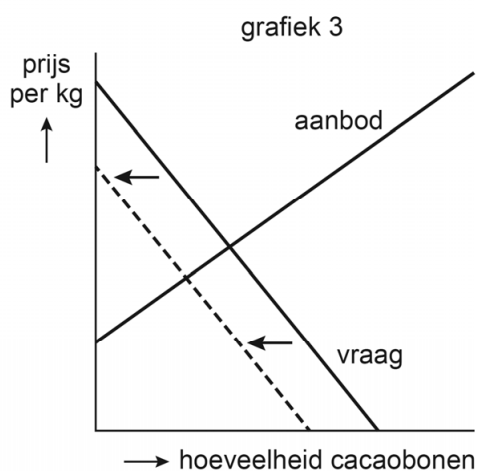
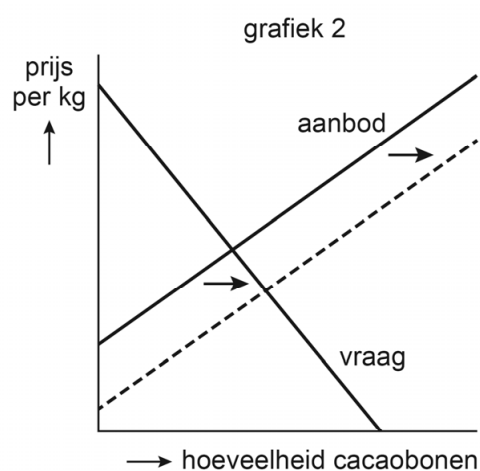
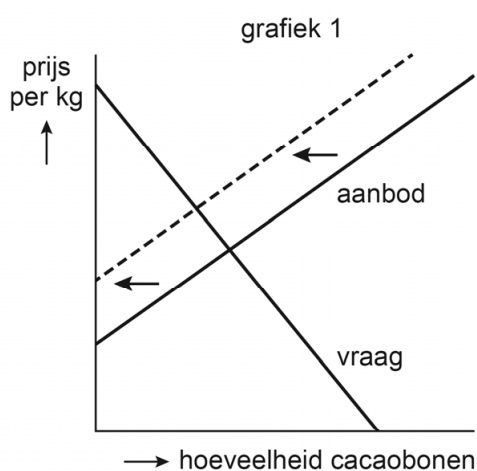
Dure paaseieren

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Nederland is de grootste importeur van cacaobonen ter wereld. Van de bonen wordt onder andere chocolade gemaakt. Een deel van deze chocolade wordt door Nederland geëxporteerd.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p 13 Bereken de toegevoegde waarde van de chocoladefabrieken in procenten van de inkoopwaarde. Schrijf ook je berekening op.
- 1p 14 De prijs van Nederlandse chocolade is afhankelijk van de prijs van cacaobonen. In 2024 was er sprake van een misoogst van cacaobonen. In welke grafiek is het gevolg van de misoogst van cacaobonen juist weergegeven?

- A grafiek 1
B grafiek 2
C grafiek 3
D grafiek 4

- 1p **15** De cacaobonen moeten worden betaald in dollars. De dollarkoers kan veranderen en heeft invloed op de inkoop prijs van de cacaobonen voor Nederlandse bedrijven. De koers van de dollar ten opzichte van de euro daalt.
→ Verklaar dat de inkoop prijs van cacaobonen in euro's lager wordt door de koersdaling.

Chocolatier De Cacaoboon maakt van cacaobonen de heerlijkste chocoladepaashazen en paaseieren. De Cacaoboon maakt zich zorgen om de verkoop van haar chocoladeproducten vanwege het grote aanbod van Belgische chocolade dat online verkocht wordt.

- 2p **16** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Nederlandse klanten kunnen overal in de Europese Unie zonder invoerrechten te moeten betalen producten kopen door het vrije verkeer van ...(1)... (goederen en diensten / kapitaal).

De concurrentie tussen de EU-landen is hierdoor ...(2)... (afgenomen / toegenomen).

Hierdoor zijn de onderlinge prijsverschillen tussen EU-landen ...(3)... (groter / kleiner) geworden.

- 2p **17** Chocolatier De Cacaoboon wil concurreren met de online aanbieders van Belgische chocolade, zodat de afzet van De Cacaoboon zal stijgen. De Cacaoboon kan haar prijs niet verlagen, omdat dan de winstmarge te laag wordt.
→ Geef een voorbeeld wat De Cacaoboon wel kan doen om haar marktaandeel te vergroten. Leg je antwoord uit.

Gemeente met budgetproblemen

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

In Nederland zijn er veel verschillende gemeenten. Elke gemeente in Nederland stelt een eigen begroting op en heft haar eigen belastingen.

- 2p **18** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Een voorbeeld van inkomsten van een gemeente is de ...(1)... (motorrijtuigenbelasting / omzetbelasting / onroerendezaakbelasting).
Met de gemeentelijke inkomsten worden bijvoorbeeld wegen en speeltuinen aangelegd, dit zijn ...(2)... (collectieve / particuliere / sociale) voorzieningen.

Alle gemeenten in Nederland samen vormen de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten (VNG).

- 1p **19** De VNG adviseert gemeenten met een begrotingstekort.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Bij een begrotingstekort zijn de uitgaven ...(1)... (groter / kleiner) dan de inkomsten. Een van de manieren om dit op te lossen is om te ...(2)... (bezuinigen / investeren).

De grootste bron van inkomsten voor een gemeente is de bijdrage van het Rijk, het gemeentefonds. In 2023 kreeg de gemeente Dorpshoek € 3.040 per inwoner uit het gemeentefonds.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **20** Bereken hoeveel procent de rijksbijdrage per inwoner naar verwachting is gedaald in 2026 ten opzichte van 2023. Schrijf ook je berekening op.

- 1p **21** De gemeente Dorpshoek moet veel taken uitvoeren. Zo keert de gemeente onder andere de bijstandsuitkering uit.

De bijstandsuitkering is een voorbeeld van:

- A** een sociale verzekering, betaald met premies.
- B** een sociale verzekering, betaald uit belastingen.
- C** een sociale voorziening, betaald met premies.
- D** een sociale voorziening, betaald uit belastingen.

Gemeenten mogen, net als de Rijksoverheid, een begrotingstekort hebben. Ze kunnen dan geld lenen bij de Rijksoverheid, maar mogen maximaal 4% van hun inkomsten lenen.

Gebruik informatiebron 4.

2p **22** Bereken of de gemeente Dorpshoek in 2026 het begrotingstekort volledig kan lenen bij de Rijksoverheid. Schrijf ook je berekening en conclusie op.

1p **23** De gemeente Dorpshoek denkt dat ze de komende jaren meer inkomsten krijgt. Dit komt voornamelijk omdat de laatste jaren de huizenprijzen zijn gestegen. Door de stijging van de huizenprijzen kan het begrotingstekort kleiner worden.

Hier staan vijf economische verschijnselen.

- 1 Er is meer vraag naar koophuizen in de gemeente Dorpshoek.
- 2 De OZB-inkomsten nemen toe voor de gemeente.
- 3 De huizenprijzen stijgen.
- 4 De WOZ-waarde van de huizen in de gemeente stijgt.
- 5 Het begrotingstekort wordt kleiner.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Arbeidsmarkt uit evenwicht

In verschillende bedrijfstakken is sprake van een groot tekort aan personeel, er is een tekort op de arbeidsmarkt. De voorspelling is dat tot 2040 het tekort alleen maar blijft groeien.

- 1p **24** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Een tekort op de arbeidsmarkt noemen we een ...(1)... (krappe / ruime) arbeidsmarkt. Het tekort wordt groter doordat de beroepsbevolking ...(2)... (minder snel / sneller) groeit dan de werkgelegenheid.

Arbeidsparticipatie betekent het aantal mensen van 15 tot 75 jaar dat werkt of actief op zoek is naar werk. In de leeftijdsgroep 67 tot 75 jaar is er geen arbeidsparticipatie van 100% haalbaar, omdat deze mensen de AOW-leeftijd hebben bereikt.

- 2p **25** Geef twee redenen waarom een arbeidsparticipatie van 100% ook niet haalbaar is voor andere leeftijdsgroepen.

- 1p **26** Het tekort aan personeel kan gevolgen hebben voor de aantrekkelijkheid van bepaalde sectoren. Hier staan vijf economische verschijnselen:

- 1 Er is een tekort aan personeel op de gehele arbeidsmarkt.
- 2 De arbeidsomstandigheden verslechteren.
- 3 De werkdruk per medewerker stijgt.
- 4 Het personeelstekort in een sector stijgt.
- 5 De sector wordt minder aantrekkelijk om in te werken.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

- 1p 27 Een hoger loon is een mogelijkheid om de arbeidsparticipatie te verhogen. Een onderzoeker stelt dat een hoger loon niet altijd ervoor zorgt dat het aanbod van arbeid toeneemt.
→ Geef een argument voor de stelling van de onderzoeker.
- 1p 28 Vergrijzing is de grootste oorzaak van een tekort aan arbeid. Vergrijzing kan leiden tot minder welvaart in de toekomst. Hier staan vijf economische verschijnselen:
- 1 De vergrijzing neemt toe.
 - 2 De loonheffing op het loon moet omhoog.
 - 3 De koopkracht daalt.
 - 4 De verhouding actieven/inactieven verandert negatief.
 - 5 Er is minder welvaart.
- In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?
- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Niet alles is goud wat er blinkt

Suriname is een land dat rijk is aan grondstoffen zoals goud. Als de goudprijs stijgt, zou Suriname moeten profiteren. Het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking is € 5.700. Het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking van Nederland is € 53.010.

- 1p 29 Bereken met hoeveel procent het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking van Suriname moet groeien om gelijk te zijn aan dat van Nederland. Schrijf ook je berekening op.
- 1p 30 Een stijgende goudprijs kan bijdragen aan de groei van het nationaal inkomen van Suriname, omdat het goud wordt geëxporteerd.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Bij een stijgende goudprijs zal de betalingsbalans van Suriname ...(1)... (verbeteren / verslechteren), waardoor er een ...(2)... (overschot / tekort) op de betalingsbalans kan ontstaan.
- 1p 31 Volgens milieuorganisaties brengt de goudwinning in Suriname veel negatieve externe effecten met zich mee voor zowel de lokale bevolking als het tropische regenwoud.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Negatieve externe effecten van het opgraven van goud zijn ...(1)... (niet / wel) inbegrepen bij de prijs van het goud. De kosten voor het behoud van het regenwoud worden betaald door de ...(2)... (mijnbouwbedrijven / overheid).
- De overheid van Suriname wil toerisme stimuleren. Hierdoor zal het inkomen van de bevolking toenemen.
- 2p 32 Op lange termijn zullen door toerisme de overheidsfinanciën van Suriname verbeteren.
→ Leg in twee stappen uit hoe toerisme de overheidsfinanciën van Suriname zal verbeteren.

- 1p **33** Er zijn steeds meer Nederlanders die op vakantie gaan naar Suriname.
Hoe wordt de vakantie van Nederlanders naar Suriname genoemd in de
economie van Suriname?
- A** export van goederen
 - B** export van diensten
 - C** import van goederen
 - D** import van diensten

Einde aan de accijnsverlaging?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 in de bijlage.

In 2022 schoten de prijzen van de brandstoffen benzine, diesel en LPG omhoog. Om gezinnen met lage inkomens te helpen om rond te komen, nam de overheid een aantal maatregelen. Een van die maatregelen was het verlagen van de accijnzen per liter op brandstoffen.

- 2p **34** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De accijns is een ...(1)... (belasting op bezit / belasting op inkomen / kostprijsverhogende belasting).

Het uitgangspunt bij de accijnzen is het ...(2)... (draagkrachtbeginsel / profijtbeginsel).

- 1p **35** Wat wil de overheid bereiken met het heffen van accijnzen?

- A** Het aanbod van individuele goederen beperken.
- B** Het beperken van consumptie.
- C** Het herverdelen van inkomens.
- D** Het produceren van collectieve goederen.

- 1p **36** Naast accijnzen op brandstoffen worden er ook op andere producten accijnzen geheven.

→ Noem een ander product waarop accijns wordt geheven.

Het kabinet heeft het plan om de accijnzen op brandstoffen terug te brengen naar het normale tarief van € 0,88 per liter.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p **37** Bereken de adviesprijs voor een liter benzine na de geplande accijnsverhoging. Schrijf ook je berekening op.

Ook twee keer modaal heeft het lastig

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in de bijlage.

Nieuwssites, kranten en tv-programma's hebben het steeds vaker over gezinnen die niet kunnen rondkomen met het inkomen. Vroeger ging het over mensen met een uitkering, tegenwoordig gaat het ook over gezinnen met twee keer een modaal inkomen.

- 1p 38 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De beloning voor de productiefactoren behoren tot het ...(1)... (primair / secundair) inkomen. Een voorbeeld van primair inkomen is het ...(2)... (bruto / netto) inkomen.

Bart en Anouk vormen een huishouden met twee keer een modaal inkomen. Ze kunnen steeds moeilijker rondkomen. Ze proberen hun inkomsten te verdelen volgens de 50-30-20-regel. 50% voor vaste lasten, 30% voor persoonlijke behoeften en 20% voor sparen.

Gebruik informatiebron 6.

- 2p 39 Bereken of Bart en Anouk aan de 50% vaste lasten voldoen in januari 2025. Schrijf ook je berekening en conclusie op.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 40 Vergeleken met een jaar geleden kunnen Bart en Anouk minder sparen.
→ Toon met een berekening aan dat Bart en Anouk in januari 2025 minder kunnen sparen dan in januari 2024. Schrijf ook je berekening op.

- 1p 41 Nu ook de gezinnen met twee keer een modaal inkomen in de financiële problemen komen, wordt vaak een beroep gedaan op de overheid. De overheid kan met maatregelen de financiële positie van werkenden verbeteren.
→ Verklaar dat een hogere arbeidskorting de financiële positie van werkenden verbetert.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.